

over ontvangst en onbekendheid van de Nederlandse letteren in Italië. Het behandelt achtereenvolgens de naam van onze taal bij ons en bij de Italianen, onze taal en letteren in de *Descrizione di tutti i Paesi Bassi* van Lodovico Guicciardini, en de contacten tussen de twee taalgebieden vanaf de Middeleeuwen tot de 19de eeuw. Bijzonder bruikbaar lijkt me de proeve van bibliografie die Rizza als laatste deel van het boek publiceert: hij streeft ernaar alles wat in het Italiaans over de Nederlandse taal en literatuur werd uitgegeven te rubriceren, waarbij hij uiteraard het titanenwerk van Giacomo Prampolini niet vergeet. Riccardo Rizza houdt zich aanbevolen voor mogelijke aanvullingen.

Jan Deloof

DE FRANSE NEDERLANDEN

De Kelten zijn daar!

De geschiedenis van Europa begint met de Kelten! Vanaf de 6e eeuw tot aan de verovering door de Romeinen (1e eeuw v.C.) speelden de Kelten hier de hoofdrol. Toch was er over deze volkeren, buiten wat we bij Cesar kunnen lezen, tot voor twintig jaar zeer weinig bekend. In de geschiedenisboeken stond dat hun cultuur barbaars was en werd vooral hun krijgshaftigheid genoemd. „Ze leefden van de jacht en de visvangst, dronken mede, en hun liefdes tijdverdrijf was de oorlog.”

Dank zij het werk van de archeologen de laatste twintig jaar kan men nu een heel ander beeld tonen van de Keltische cultuur en blijkt hoe geraffineerd en kunstzinnig deze cultuur wel is geweest. De resultaten van dit onderzoek zijn nu bijeen gebracht op een didactische tentoonstelling die tot januari 1991 te zien was in het Musée des Beaux-Arts te Valenciennes en vervolgens nog te bezichtigen is in Duinkerke (januari-maart 1991), Luik (april-juni 1991), Châlons-

sur-Marne (juni-september 1991) en Parijs (september-november 1991).

De tentoonstelling geeft een beeld van de Kelten in Noord-Frankrijk en België. Deze streken zijn bijzonder belangrijk in de geschiedenis van de Kelten. Er zijn hier heel wat interessante vondsten gedaan.

De Kemmelberg bijvoorbeeld, was een belangrijke Keltische vesting. Maar ook in andere streken van België en Noord-Frankrijk zijn vestingen, nederzettingen en begraafplaatsen gevonden. Op de tentoonstelling worden foto's van de belangrijkste opgravingen getoond en in de mooi verzorgde catalogus worden ze ook uitvoerig beschreven. Daarnaast zijn op deze tentoonstelling ook voorbeelden te zien van het fraaie en gave vaatwerk van de Kelten, en van sieraden en muntstukken. Wie nog gelooft dat de Romeinen de cultuur in onze streken hebben ingevoerd, moet deze tentoonstelling maar eens bezoeken of de catalogus lezen.

Dirk van Assche

Les Celtes en France du Nord et en Belgique. VI-1er siècle avant J.C., Crédit Communal, Brussel, 1990, 280 p.

Triviaal „Frans-Vlaanderen”!

De wervende achterkant van *De beklimming van de Mont Ventoux*, de meest recente roman van Jos Vandelloo, begint goed: „Op een wat afgelegen plek in Frans-Vlaanderen leven de Bliccks...”. In een begeleidend briefje vroeg de redactie mij dus vriendelijk mijn stukje toe te spitsen op Frans-Vlaanderen. De buiten-literaire aanpak, met andere woorden. Dat is meegenomen, want ik hoef me dus niet uit te sloven om het ontbreken van literaire waarde van deze „Frans-Vlaanderen-roman” aan het licht te brengen.

Wat is een Frans-Vlaanderen-roman? Heimatliteratuur? Radicaal regionalistisch geschrijf? Een duister genre in de semi-koloniale literatuur? Het ligt voor de hand dat het op de eerste plaats een ro-

man is waar „dit platte land bij de Noordzee” (p. 9-plat??) als literaire ruimte fungeert. Alleen: waarom kiest een auteur voor Frans-Vlaanderen als literaire ruimte? Dat ligt niet zo anders aan deze kant van de grens dan aan de overkant. Voor Marguerite Yourcenar, prima inter pares, was La Flandre française, de streek van haar kinderjaren, een spiegel van de menselijke geschiedenis, maar ook een gebied waarvan het specifieke het waard was verdedigd te worden. Met haar *Archives du Nord* (1) introduceerde Yourcenar Frans-Vlaanderen in de wereldliteratuur. Jacques Duquesne (°Duinkerke) leverde met *Maria Vandamme* (2) - trouwens schitterend verfilmd - niet alleen een gevoelig portret van een Frans-Vlaamse vrouw maar ook een treffend tijdsdocument van het industriële Noorderdepartement in de vorige eeuw. Voor Jaak Stervelynck in *De dagen van Hondshoote* (3), een boek over de woelige geuzenjaren 1566-1569, is Frans-Vlaanderen uitgangspunt voor een roman met een historisch-actualiserende en universele dimensie. En Jos Vandelloo? Die bakt Frans-Vlaanderen bruin. Je gaat je tijdens het lezen afvragen waarom deze „coureur-roman” de boerderij Dhoogelaere, in Frans-Vlaanderen tussen Staple en Hondegheem, als thuisbasis heeft. Maar er zit systeem in deze waanzin, lazen we al bij Shakespeare.

Allereerst speelt Vandelloo handig in op mythes. En dat begint al bij de titel. De Mont Ventoux is voor het wielerminnend publiek de „heilige” berg geworden, vooral sinds Tom Simpson op vrijdag 13 juli in de Tour van 1967 vlak voor de top zijn (weliswaar opgepepte) inspanningen met de dood moest bekopen. Ik kan me best voorstellen dat alleen de titel de verkoop van het boek gunstig heeft beïnvloed. Ten tweede is er de mythe van de hel van het Noorden (van Frankrijk), ontstaan door het succes van de wielervedstrijd Parijs-Roubaix (Robeke). Elk jaar wordt in de sportjournalistiek nog verder gebouwd

NEDERLANDSE TAAL- EN CULTUURPOLITIEK

aan deze mythe, terwijl de regionale beleidsverantwoordelijken jaarlijks miljoenen Franse franken uitgeven om dat ongunstige en foutieve imago kwijt te raken. Ten derde speelt de schrijver met de mythe van de „Flandrien”, de heroïsche anti-held uit het rijke Vlaamse wielerveen van weleer. Maar sinds onze Vlaamse renners met twee woorden spreken en zelfs een brilletje dragen, moet je de „Flandriens” vandaag de dag dus elders zoeken. In Frans-Vlaanderen, dan maar?

Om het allemaal „levensecht” te maken, heeft Jos Vandeloop een zootje ongeregeld geschapen, waarin ieder onmiddellijk de familie Doorsnee in Frans-Vlaanderen moet herkennen. Clovis, de oudste, hoofd van de clan nadat de doorzopen vader Modeste zich van kant heeft gemaakt, is een echte houwdagen, maar ook een groot kind, „gelukkig” gescheiden, en door incestueuze praktijken de vader van de dochter van zijn zuster Jeanne, Gustave is een halve gare en Louis is debiel; Maurice is pooier in Parijs en Georges fietst. Georges, om wie het allemaal te doen is, is de zoon van mijn moeder maar niet van zijn officiële vader. Freewheelend debiteert hij: „De oude stelling 'eigen volk eerst' primeert als het gaat om grof geld en de eer van het vaderland. Zo simpel is dat. Daar helpen geen mooie leuzen over een Verenigd Europa aan, het blijft allemaal heel streekgebonden en erg nationalistisch” (p. 148). Volgens

mij spreekt tot u geen Frans-Vlaamse coureur, maar een Vlaamse wielertoerist met een voor de fiscus verborgen optrekje in Frans-Vlaanderen. Auteurs mogen de waarheid liegen natuurlijk, als het maar een doel heeft. En het doel heiligt de middelen. Alleen: wat was hier het doel? Het universele karakter van dit boek (eenzaamheid!) wordt op de laatste bladzijde uitdrukkelijk geopenbaard omdat het anders elke goedwillende lezer zou zijn ontgaan.

De vorige bladzijden hangen aaneen van mest en modder en grote treurigheid maar Vandeloop slaagt er niet in om z'n sportverslagen van de zweetgeur van de sport te laten doortrekken. Het is allemaal een pover streven naar naturalisme in Frans-Vlaanderen, bij gebrek aan een negentiende-eeuws Arm Vlaanderen. Het is in het voetspoor van Cyriel Buysse, maar dan in mineur, en met een hedendaagse Mercedes. En aangezien elk babbels-babbelsprogramma op tv, dat zichzelf respecteert, het onderwerp „incest” heeft gehad, mocht het ook in dit boek niet ontbreken.

Frans-Vlaanderen wordt in de schaduw van de Mont Ventoux dus verkleind tot het verdomhoekje van de „hexagoon”, wordt naar de zijlijn gedirigeerd, wordt gediscrimineerd. Het is Bokrijk in Frankrijk, een reservaat van „Vlaamse primitieven”. Het zou grotesk zijn om dit boek mythologie-met-een-knipooig of een groteske te noemen. Maar „Frans-

Vlaanderen” of wat er voor moet doorgaan, is wel een goed glijmiddel voor de commercie aan het worden.

Het zou allemaal niet zo erg zijn, als het werk zou getuigen van enige primaire kennis van land en volk. In kringen van kenners wordt van een leek die een gevleugelde uitspraak over Frans-Vlaanderen doet minstens verwacht, dat hij weet waar het ligt. Van een schrijver wordt iets meer verwacht. Twee keer (p. 10 en p. 113) omschrijft Vandeloop Frans-Vlaanderen als „le Nord, Pas-de-Calais, Flandre, Artois, Picardie”. Dat is dubbel fout. Allereerst omdat Frans-Vlaanderen niet zó groot is en ten tweede omdat hij de Franse benamingen toevoegt aan de oude benamingen en daardoor het gebied a.h.w. in omvang verdubbelt. Die tweeslachtige naamgeving, die historisch verklaarbaar is, is inderdaad nogal ingewikkeld, maar staat heel eenvoudig uitgelegd in de Michelin-gids.

Ondertussen heeft *De beklimming van de Mont Ventoux* voortreffelijk gescoord in de boeken-top-tien van de Vlaamse weekbladen Knack en Humo. Het is een verbazingwekkend boek.

Dirk Verbeke

JOS VANDELOOP, *De beklimming van de Mont Ventoux*, Manteau, Antwerpen/ Amsterdam, 1990, 212 p.

(1) MARGUERITE YOURCENAR, *Archives du Nord*, (Le Labyrinthe du monde II), (Ed. Gallimard), 1977.

MARGUERITE YOURCENAR, *Archives uit het*

Noorden, Adam, Ambo/Athenaeum - Polak & Van Gennep, 1985.

(2) JACQUES DUQUESNE, *Maria Vandamme*, Ed. Grasset & Fasquelle, Paris, 1983, 298 p.

(3) JAAK STERVELYNCK, *De dagen van Hond-schoote*, De Clauwaert, Leuven, 1979, 158 p.

PUBLIKATIES

17 auteurs op zoek naar Nederland

Deze bundel kan zonder voorbehoud worden aanbevolen. Op de meest uiteenlopende gebieden wordt hier belangrijk materiaal geleverd. Wie weten wil hoe er in (Noord-)Nederland met problemen wordt omgegaan en welke ervaringen men daarbij, gaandeweg, opdeed, kan hier terecht. Misschien is een enkel hoofdstuk, zoals het eerste, over kerk en godsdienst, wat mager uitgevallen, maar zo iets is onvermijdelijk in een boek, waaraan zoveel verschillende pennen hebben meege- werkt.

Men vindt hier heel wat feiten- en cijfermateriaal, dat soms ver- rast, soms ook bevestigend wat men al vermoedde. Maar hier vindt men alles bijeen netjes op een rij- tje.

Daar is bijvoorbeeld de immi- gratie, waartegenover de Neder- landse overheid een bij uitstek vooruitstrevend beleid voerde, vooral wanneer men het vergelijkt met wat de Franse socialisten op dit terrein presteerden. Gemeente- lijk kiesrecht voor immigranten: in Nederlands werkt dit al ont- spannend, maar in Frankrijk durft men er nog niet aan te den- ken!

Helaas echter draagt iedere op- lossing, ook een geslaagde, steeds nieuwe problemen in zich. Juist de liefhebbende zorg voor de kansar- me groep houdt een gevaar in zich; dat van bemoeizucht: „fa- ther knows better”. Juist in cri- sistijd blijkt, hoezeer „zwakke groepen in de samenleving als 'zorgcategoriën' werden be- schouwd en hoe weinig kansen op zelfstandigheid hun in feite zijn geboden” (p. 267). Maar dat is

geen reden om terug te komen op de verworvenheden.

Verrassend is ook, op een ge- heel ander terrein, de houding van ouders ten aanzien van de school- keuze. Het blijkt, dat 21% van hen principieel de openbare (in België: de „officiële”) school verkiezen, maar in de praktijk toch hun kinderen aan het confessionele („vrije”) onderwijs toevertrou- wen. Met als gevolg, dat dit laatste „net” kwantitatief veruit aan de winnende hand is (63%), maar dat de leiders ervan zich geen illu- sies mogen maken over de kwalit- atieve homogeniteit. Althans: zo is het, statistisch, in Nederland. Het zou de moeite waard zijn, na te gaan of dit ook voor het zuiden geldt.

De redacteur, Prof. Couwen- berg, stichter en inspirator van het tijdschrift *Civis Mundi* dat aan deze uitgave heeft meegewerkt, heeft dit boek op drie plaatsen zelf met een artikel verrijkt: een inlei- ding, een uitleiding en, vooral, een centraal opstel, getiteld „Cul- turele Identiteit”. Dat laatste is op zichzelf al één van de belangrijkste stukken, maar bovendien behan- delt het de centrale vraag, die el- ders onbeantwoord blijft: wat is er nu specifiek, nationaal Neder- lands in dit alles?

De auteur gaat uit van de eigen- aardige „come back” van de natio- nale factor in het volksleven. Een tijdlang heeft het geschenen, alsof die als historische kracht ver- dween. Enkele intellectuelen spraken er dan ook smalend over. Maar men moet vaak een hoge graad van intelligentie hebben be- reikt om bizonder weinig intelli- gente taal uit te slaan. De wereld ziet er anders uit dan in het brein van deze Horatio's.

Van Baskenland tot Mongolië en van Estland tot de Oekraïne barst het mensdom van nationa- listische herleving. Soms in de vorm van rechtvaardige emanci- patie, soms tot in het stinkende moeras van het antisemitisme. In elk geval: het fenomeen bestaat, en men kan er pas leiding aan ge- ven als men het heeft doorvorst in

zijn potentiële kansen, goed en slecht.

Een tweede opmerking van Couwenberg: nationale identiteit is niet statisch, maar aan verande- ring onderhevig, terwijl ze toch ook elementen van duurzame continuïteit vertoont.

Een boerenvolk, dat wordt ver- stedelijkt en omgesmeed tot in- dustriële natie, wordt onherken- baar terwijl het tevens oeroude kentekens bewaart. Rusland is er, in onze eeuw, een voorbeeld van. En het Nederlandse calvinis- me, voor Abraham Kuyper „een grondtoon van ons volkskarak- ter”, heeft statistisch veel verloren, maar de vinnigheid in de discussie is gebleven, al gaat het nu niet meer over de predestinatie maar over het pensioen van de „zwarte weduwe”.

Ook het burgerlijke element in het nationale profiel is, bij alle wij- ziging, gebleven. Nog steeds geldt „middelmaat voor velen als de juiste maat” (p. 193). Men praat liever over details in de uitvoering dan over grote beginselen die aan een bepaald project ten grondslag liggen. Een „kneuterigheid” die het land in elk geval immuun maakt voor extremisme, al zou de Nederlandse dominé's-gezindheid er eigenlijk wel aanleiding toe heb- ben gegeven. Deze moraal van de „opgestoken vinger” (denk aan Zuid-Afrika!) loopt voortdurend het gevaar, niet slechts ondoelma- tig te worden, maar ook hypokriet, bekrompen en irreal. „Morele verontwaardiging wint het daar- door vaak van het streven naar in- zicht” (p. 197).

In die samenhang wordt ver- klaarbaar, dat het „Nederlandse Christen-Democratisch Appél” zo hoog te paard zit. Immers, het houdt zich wél bezig met uiterst nuchtere politiek, soms iets meer links of rechts van het centrum, maar tevens blijft de kristelijke be- klemtoning voor een ontkerstend maar „principieel” volk vrij ge- ruststellend. Het is een prettig ge- voel, dat ook politici nog gelovend houvast hebben.

Is Nederland „nationalistisch”? Ja en neen.